

BARBARA PABIAN

„TURYSTYKA PARAFIALNA”  
WOBEC PAUPERYZACJI SPOŁECZEŃSTWA

PILGRIMAGE AND RELIGIOUS TOURISM  
IN RELATION TO THE SOCIETY PAUPERIZATION

**A b s t r a c t.** For many years Catholic Church has initiated any number of activities for charity to help people in need in a spiritual and material way. Catholic parishes, associations and religious movements do their best to organize for children and the youth various forms of relaxation in their spare time. They specially take care of young people coming from poor families.

The aim of this article is to emphasize the role of Catholic organizations in the process of parenting children and organizing their free time. One of the ways is travelling – called parish tourism. It consists of trips and other kinds of tourist events held by parishes or with their cooperation. These days parish tourism is a very essential issue because more and more families cannot afford to travel with the whole family. They also cannot send their children on camps run by well-qualified teachers. It is the effect of growing poverty in our society.

**Key words:** pilgrimage and religious tourism, moral values, pilgrimage tradition, Prayer meetings, people pauperization, *Caritas* and philanthropy.

We współczesnym, skomercjalizowanym świecie, zdominowanym przez ideologię konsumpcjonizmu, w którym labilne stają się wartości, na młodych ludzi czyha wiele zagrożeń płynących zarówno z cyberprzestrzeni, jak i z codziennego otoczenia. Wskutek rozchwiania tradycyjnego systemu aksjonormatywnego następuje osłabienie więzi społecznych, utrwala się postawy neohedonistyczne, egoistyczne i wygodnictwo. Nadmierne dowartościowywanie terażniejszości sprawia, że dla wielu młodych ludzi przeszłość przestaje

---

Dr BARBARA PABIAN – adiunkt w Samodzielnym Zakładzie Turystyki Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach; adres do korespondencji: ul. Kołakowskiego 15, 42-200 Częstochowa; e-mail: pabian@ue.katowice.pl

być ważna, gdyż minęła, a przyszłość jawi się jako zbyt odległa. Pojawiają się nowe formy uzależnień (np.: od Internetu, zakupów, seksu; pracoholizm), zaburzenia o podłożu psychosomatycznym (np. bulimia, anoreksja), frustracje i stany depresyjne. Obserwuje się także zwrot zainteresowań w stronę demonologii, okultyzmu i nekromancji. Nasila się wiara w przepowiednie, horoskopy, senniki i talizmany<sup>1</sup>. Wobec zaistniałej sytuacji badacze przedstawiają różne propozycje przezwycięzania tego typu zagrożeń. Jednym z wyzwań staje się wartościowe zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży, ponieważ – jak słusznie zauważa Maciej Ostrowski – „okres wakacji i turystyki jest dla człowieka znaczącą próbą dojrzałości jego wiary i weryfikacji chrześcijańskich postaw”<sup>2</sup>.

Celem niniejszego opracowania jest ukazanie doniosłej roli, jaką pełnią katolickie organizacje, stowarzyszenia i ruchy odnowy religijnej w procesie wychowania i zapewnienia godnego wypoczynku młodemu pokoleniu. Ze względu na kryterium podmiotu turystyki, biorąc pod uwagę etycznie ukierunkowany cel i sposób zagospodarowania czasu wolnego uczestników, wyjazdy takie określić można mianem „turystyki parafialnej”. Pod tym pojęciem rozumiemy wszelkie wycieczki oraz pobytowe imprezy religijno-turystyczne, które organizowane są przez parafie lub przy ich pośrednictwie albo współdziałale. „Turystyka parafialna”, wbrew niektórym krytycznym opiniom, nabiera także wymiernego znaczenia wobec ubożenia polskiego społeczeństwa, gdy wielu rodziców nie stać nie tylko na rodzinne podróżowanie, ale nawet na wykupienie dla swoich dzieci wyjazdów o charakterze kolonijnym z zagwarantowaną opieką wychowawcy.

---

<sup>1</sup> Z początkiem XXI w. popularność zaczął zyskiwać zwyczaj kupowania obrazów lub rzeźb z wizerunkami mężczyzn wywodzących się z żydowskiego kręgu etnicznego, ubranych w starozakonną chałat i jarmułkę, liczących pieniądze. Wiele osób uwierzyło bowiem, że zapewniają one pomyślność finansową, „przyciągając” pieniądze. W ostatnich latach arsenał „czarów” powiększył się o nowe propozycje figurek na szczęście, przypominających kształtem różne gatunki zwierząt, takich jak: żaby, sowy, konie, słonie, bociany, świnki i in. Znajdują się one w sprzedaży na stoiskach i w punktach handlowych z drobną galanterią i pamiątkami oraz, szczególnie w dużym wyborze, w sieci komputerowej. Zob. szerzej: B. P a b i a n. *Między magią a religią. Relikty pierwotnych wierzeń w kulturze społeczeństwa wiedzy*. „Literatura Ludowa” 2013 nr 4-5 s. 3 n; t a ż. *Nadzieja na szczęście? Portret Żyda w domach częstochowskich*. „Literatura Ludowa” 2008 nr 2 s. 39 n.

<sup>2</sup> M. O s t r o w s k i. *Zadania duszpasterstwa turystycznego (wybrane zagadnienia)* [http://www.pastoralna.pl/files/325%20Zadania%20duszpasterstwa%20turystycznego%20\\_wybrane\\_.pdf](http://www.pastoralna.pl/files/325%20Zadania%20duszpasterstwa%20turystycznego%20_wybrane_.pdf) (odczyt. 15.02.2014).

## 1. PAUPERYZACJA LUDNOŚCI WE WSPÓŁCZESNEJ POLSCE

Wraz z transformacją ustrojową pojawiły się w Polsce nowe możliwości podejmowania różnorodnych inicjatyw ekonomiczno-gospodarczych, z których wiele osób skwapliwie skorzystało. Po okresie fascynacji nową odsłoną kapitalizmu, okazało się jednak, że nie wszyscy w podobny sposób odnajdują się w zaistniałej sytuacji wolności gospodarczej. W kraju wytworzyły się bowiem bieguny bogactwa i biedy, a dla wielu rodzin rozpoczął się proces ubożenia. Wymiernym tego potwierdzeniem jest tzw. wskaźnik nierówności społecznej (indeks Giniego), służący do liczbowego wyrażenia stanu rozwarstwienia, czyli nierównomiernego rozłożenia dóbr i dochodów gospodarstw domowych. Aktualnie utrzymuje się on w Polsce na poziomie 0,36 i jest znacznie wyższy od wielu krajów europejskich<sup>3</sup>.

Jak oceniają eksperci, współcześnie (2009 rok) „trzy czwarte Polaków nie korzysta z urlopów wypoczynkowych, bardzo wielu z nich zmuszonych jest do pracy w dni ustawowo wolne od pracy [...]. Najwięcej ludzi biednych mieszka na wsi i w małych miasteczkach”<sup>4</sup>. Nierówności społecznych nie zniwelowało wejście do Unii Europejskiej. Przeciwnie, pojawił się ogólnoświatowy kryzys, który negatywnie oddziałuje na polską gospodarkę i zmusza do poszukiwania odpowiedzi na pytania m.in. o przyczyny gospodarczego załamania i sposoby złagodzenia jego skutków.

Poważnym problemem w Polsce jest dziś niepewność zatrudnienia. Jak podają źródła, w 2011 roku współczynnik aktywności zawodowej w grupie wiekowej 20-64 lat wyniósł 71,6%, a wskaźnik zatrudnienia 64,8%<sup>5</sup>. Na brak szerokich perspektyw i trudności w zdobyciu pracy narzekają osoby młode. Według badań Eurostat, „wraz z pogorszeniem sytuacji gospodarczej w następstwie światowego kryzysu finansowego w roku 2009 nastąpiło odwrócenie trendu poprawy wskaźników zatrudnienia najmłodszej grupy pracowników. W 2010 i 2011 roku w grupie wiekowej 15-24 i 30-34 lata uległo

---

<sup>3</sup> M. P o d s t a w s k i. *Ubóstwo w Polsce i na świecie. Studia i materiały*. „Realia i Co Dalej” 2009 nr 6 s. 75.

<sup>4</sup> Tamże.

<sup>5</sup> Współczynnik aktywności zawodowej jest to procentowy udział aktywnych zawodowo (osób pracujących i bezrobotnych) w ogólnej liczbie ludności danej kategorii, zaś wskaźnik zatrudnienia to procentowy udział pracujących w ogólnej liczbie ludności danej kategorii, natomiast stopa bezrobocia to procentowy udział bezrobotnych w liczbie aktywnych zawodowo. *Polska 2012 Raport o stanie gospodarki*. Opracowanie Ministerstwo Gospodarki pod kierunkiem A. Piątkowskiej – Dyrektora Departamentu Strategii i Analiz. Warszawa 2012 s. 99.

dalszemu ograniczeniu. Wskaźnik zatrudnienia dla tych grup osiągnął w 2011 roku odpowiednio poziom 24,9% (o 1,4 pkt. proc. mniej niż przed rokiem) i 79,3% (o 0,5 pkt. proc. mniej niż w roku 2010). Dla grupy wiekowej 25-29 lata wskaźnik był zbliżony do roku poprzedniego (73,8%)<sup>6</sup>.

W 2011 roku w grupie wiekowej 20-64 lat bezrobocie w Polsce wyniosło przeciętnie 1664 tys. osób. W stosunku do roku 2010 liczba bezrobotnych wzrosła o 28,3 tys. W 2011 roku stopa bezrobocia osiągnęła poziom 9,5%, przy czym w przypadku kobiet wyniosła 10,3%, a w przypadku mężczyzn 8,9%. Według statystyk bezrobocia rejestrowanego na koniec 2011 roku, nadal bez pracy pozostawało 1982 tys. osób. Stopa bezrobocia rejestrowanego wyniosła 12,5% i była o 0,2 pkt. proc. wyższa niż w 2010 roku. Wśród badanych 57% pozostawało bez pracy dłużej niż rok, 17% od ponad dwóch do pięciu lat, a 28% nie pracowało od ponad pięciu lat<sup>7</sup>. Zdaniem analityków, bezrobocie ma więc w Polsce charakter długookresowy. Przyczyn takiego stanu upatrują oni w braku powszechności w zakresie dążenia do podnoszenia kwalifikacji zawodowych, także w znikomej mobilności „siły roboczej” z obszarów o niskim do obszarów o wysokim popycie na pracę. Do najistotniejszych czynników, kształtujących sytuację na rynku pracy, zaliczają oni jednak niepewną sytuację gospodarczą. Jak się bowiem okazuje, „pomimo poprawy koniunktury gospodarczej od czasu jej załamania w 2009 roku przedsiębiorcy nadal wydają się często realizować strategie oszczędnościowe i nie zwiększać zatrudnienia”<sup>8</sup>.

Wobec złej sytuacji finansowej wielu Polaków podjęło decyzję o emigracji zarobkowej. Czynnikiem sprzyjającym dla tego typu wyjazdów okazała się integracja Polski z Unią Europejską w 2004 roku i proces otwierania się rynków pracy w krajach członkowskich. Spis powszechny z 2011 roku ujawnił, iż około 1,9 mln stałych mieszkańców Polski przebywało w chwili jego sporządzenia dłużej niż trzy miesiące za granicą<sup>9</sup>. Wyjazdy za granicę w celu poszukiwania źródeł utrzymania stały się jednak czynnikiem sprawczym nie tylko nowych szans, ale również dysfunkcji społecznych, tj. problemów rodzinnych związanych z wychowywaniem dzieci, rozwodów, uzależnień i innych kłopotów natury egzystencjalnej, wynikających z życia w niestabilnych warunkach.

---

<sup>6</sup> Tamże s. 99-100.

<sup>7</sup> Tamże s. 101.

<sup>8</sup> Tamże.

<sup>9</sup> Tamże s. 103.

Problem niskiego poziomu warunków bytowych dotyczy dziś w Polsce niestety także seniorów. Fakt ten potwierdzają światowe rankingi, przygotowywane co roku przez ONZ Global Age Watch (GAW) i Światowe Forum Ekonomiczne Human Capital Index (HCI). W 2013 roku porównano kraje w aspekcie jakości życia osób powyżej 60. roku życia. Polska w tym zestawieniu sklasyfikowana została na ostatnim miejscu w Unii Europejskiej oraz na 62 miejscu spośród ocenianych 91 państw, ustępując miejsca m.in. takim krajom, jak: Kolumbia, Boliwia, Meksyk. W badaniu zwrócono także uwagę na to, jak poszczególne rządy dbają o rynek pracy, w jakim zakresie zapewniają obywatelom dostęp do edukacji, wymiaru sprawiedliwości, infrastruktury i służby zdrowia. We wszystkich tych przypadkach Polska zajęła niskie pozycje. W zakresie dbałości władz państwa o rozwój kapitału ludzkiego znalazła się na 49 miejscu, co według obserwatorów jest „jednym z najgorszych wyników, jeśli chodzi o państwa zachodnie”<sup>10</sup>.

Jakość życia Polaków pozostawia więc wiele do życzenia i wymaga dalekowszocznych i czasochłonnych starań w celu jej poprawy. Ważną kwestią staje się bowiem także pogorszająca się od lat 90. XX wieku sytuacja demograficzna. Na świat przychodzi coraz mniej dzieci, co przekłada się na niepokojącą prognozę braku naturalnej zastępowalności pokoleń.

## 2. DZIAŁANIA CHARYTATYWNE I „TURYSTYKA PARAFIALNA”

Kościół katolicki od lat inicjuje wiele działań o charakterze filantropijnym, chcąc ulżyć potrzebującym na sposób duchowy i materialny. Jak pisze Bogusław Drożdż: „już od chwili swych narodzin Kościół Chrystusowy podjął przekazane przez Pana dzieło głoszenia, nauczania, przewodzenia zgromadzeniom liturgicznym oraz opieki nad potrzebującymi. Dzieło miłosierdzia na trwałe zostało wpisane w powszechną posługę Kościoła”<sup>11</sup>. Egzemplifikacje takich przedsięwzięć stanowi w pełni instytucja charytatywna Konferencji

---

<sup>10</sup> N. D ż i k i j a. *Polska: tu się nie da żyć. Łatwiej umrzeć*. „Gazeta Prawna” 2013 <http://www.gazetaprawna.pl/artykuly/736564,miejsce-polski-w-rankingu-onz-global-age-watch-gaw-i-human-capital-index-hci-jakosc-zycia-emerytow-i-mlodych-ludzi-w-polsce.html> (odczyt 05.02.2014).

<sup>11</sup> B. D r o Ź d Ź. *Posługa charytatywna znakiem ewangelizacyjnej obecności Kościoła*. „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 2008 nr 1 s. 48.

Episkopatu Polski *Caritas Polska*, prowadząca „profesjonalne placówki opiekuńcze i wychowawcze: Stacje Opieki Caritas, ośrodki rehabilitacyjne, Zakłady Pielęgnacyjno-Opiekuńcze, Domy Pomocy Społecznej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Domy Samotnej Matki, kuchnie dla ubogich, świetlice dla dzieci i osób w podeszłym wieku itp.”<sup>12</sup>. Pracownicy i wolontariusze tej organizacji pożytku publicznego pomagają osobom bezrobotnym, bezdomnym, chorym, starszym, dzieciom z rodzin ubogich, a także imigrantom i uchodźcom. Podejmują akcje o charakterze ogólnopolskim (np.: *Wigilijne Dzieło Pomocy Dzieciom*, *Tornister pełen uśmiechów*, *Jałmużna Wielkopostna*, *Kromka chleba*, *Światowy Dzień Chorego*, *Podaruj Kroplę Miłości* i in.). Wspierają poszkodowanych przez klęski żywiołowe. Realizują liczne programy i projekty (np.: *Dożywianie z Carrefour*, *Okna Życia*, *Wsparcie osób niepełnosprawnych ruchowo na rynku pracy*, *Caritas dla uchodźców*, *Leczenie i rehabilitacja dzieci i dorosłych*, *Wielkanocne Dzieło Caritas* i in.). Ich działalność sięga także poza granice kraju, niosąc wymierną pomoc wszędzie tam, gdzie jest potrzebna, np. dla mieszkańców Syrii, Gruzji, głodującej Afryki (Somalia, Kenia, Etiopia, Rwanda, Czad, Kongo, Sudan, Nigeria), sierot w Indiach i na Sri Lance, ofiar trzęsień ziemi i tsunami, Polaków żyjących za wschodnią granicą Polski, ostatnio także dla protestujących na Ukrainie. Raport roczny, zawierający podsumowanie pracy za 2012 rok, „pokazuje – czytamy na stronie – skalę ubóstwa i problemów społeczeństwa polskiego”<sup>13</sup>. Przykładowo, wsparciem finansowym w 2012 r. objęto około 3,5 tys. uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich z rodzin biednych, zapewniając im dożywianie w szkole, finansując zakup artykułów szkolnych, dojazdów do szkoły oraz wycieczek<sup>14</sup>.

Katolickie parafie, stowarzyszenia oraz ruchy religijnej odnowy podejmują również cenne inicjatywy w celu zapewnienia godnego wypoczynku dzieciom i młodzieży w czasie wolnym od nauki, zwłaszcza tym, które pochodzą z rodzin ubogich i zaniedbanych. Jak zauważa Maciej Ostrowski, „niemal każde duszpasterstwo młodzieżowe w swych planach uwzględnia wspólne wyjazdy formacyjne i rekreacyjne, odbywane w wolne dni (sobotnio-niedzielne, podczas szkolnych ferii i wakacji)”<sup>15</sup>. Programy pobytu aranżuje się w taki

---

<sup>12</sup> Strona główna Caritas Polska <http://www.caritas.pl/o-nas/caritas-polska> (odczyt 05.02.2014).

<sup>13</sup> Razem w miłości. Caritas Polska Raport Roczny 2012 [http://www.caritas.pl/images/stories/raporty/caritas\\_polska\\_raport\\_2012.pdf](http://www.caritas.pl/images/stories/raporty/caritas_polska_raport_2012.pdf) (odczyt 05.02.2014).

<sup>14</sup> Tamże.

<sup>15</sup> O s t r o w s k i. *Zadania duszpasterstwa turystycznego* s. 14.

sposób, aby służyły regeneracji sił duchowych i psycho-fizycznych oraz kształtowaniu wartościowych moralnie postaw. Zgodnie bowiem z teologicznym rozumieniem odpoczynku, na jego istotę składają się, „odnowa fizycznych sił, następnie rekreacja psychiczna, której sprzyja wyciszenie, obcowanie z pięknem świata, zarówno przyrody, jak i ludzkich dzieł, wreszcie wzbogacanie ludzkiego ducha dokonujące się w sferze poznawczej i kulturalnej. Nie można pominąć kontaktu z drugim człowiekiem sprzyjającego budowie wspólnoty. Najgłębsze znaczenie ma wypoczynek ducha, który polega na obcowaniu z Bogiem”<sup>16</sup>. Organizowane są więc letnie kolonie, zimowiska, obozy sportowe i harcerskie z udziałem kapłanów i świeckich wychowawców, wakacyjne dni skupienia i rekolekcje, a także półkolonie i akcje podwórkowe w miejscu zamieszkania. Czyni się również starania, aby zapewnić wypoczynek polskiej młodzieży mieszkającej za wschodnią granicą Polski, na Litwie, Ukrainie, Białorusi. W 2012 roku z możliwości pobytu w naszym kraju skorzystało w ten sposób około 2000 dzieci i młodzieży. Spotkania z polskimi rówieśnikami skutkowały poznawaniem nowych koleżanek i kolegów, doskonaleniem znajomości języka i wiedzy na temat polskiej kultury<sup>17</sup>.

Szczególnie wartościowym sposobem wypełnienia czasu wolnego są pielgrzymki oraz formacje ruchu religijnej odnowy Światło-Życie, czyli 15-dniowe wakacyjne oazy rekolekcyjne. Obok pielgrzymek zmotoryzowanych (autokarowych, samochodowych, motocyklowych) oraz innych (np. kolejowych, rowerowych, konnych, na rolkach), szczególne znaczenie mają te tradycyjne, odbywane pieszo. Stanowią one formę spędzania czasu wolnego, która w szczególny sposób ułatwia transmisję i przyswajanie wartości, kształtuje pozytywne postawy nie tylko u samych pątników, ale również wśród ludności napotkanej na trasie i w odwiedzanych miejscowościach<sup>18</sup>. Podczas wędrówki człowiek znajduje czas na modlitwę, refleksję i rozmowę ze współuczestnikami, co przekłada się później na sposób jego postępowania w życiu codziennym. Częściej podejmuje działania tożsame do kierunku wartości, które wybrał<sup>19</sup>.

<sup>16</sup> M. O s t r o w s k i. *Pielgrzymka a turystyka religijna* <http://www.pastoralna.pl/files/306%20Pielgrzymka%20a%20turystyka%20religijna.pdf> (odczyt 07.01.2014).

<sup>17</sup> Zob. szerzej: Razem w miłości. Caritas Polska Raport Roczny 2012 [http://www.caritas.pl/images/stories/raporty/caritas\\_polska\\_raport\\_2012.pdf](http://www.caritas.pl/images/stories/raporty/caritas_polska_raport_2012.pdf) (odczyt 05.02.2014).

<sup>18</sup> Zob. szerzej: B. P a b i a n. *Spotkania modlitewne na górze Ossona w Częstochowie wobec tradycji pielgrzymowania. „Peregrinus Cracoviensis”* (21)2010 s. 168.

<sup>19</sup> Zob. szerzej: B. P a b i a n. *Pielgrzymowanie na Jasną Górę – tendencje innowacyjne*. W: D. Czubala i M. Miczka-Pajestka (red). *Oświata i kultura na Podbeskidziu. Tradycja i współczesność. Folklor – Język – Kultura. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Karolowi Danielowi Kadłubcowi*. T. 5. Bielsko-Biała: Wydawnictwo Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej 2009 s. 381-382.

Marek Chmielowski, badający duchowość pielgrzymów, zauważył, że chociaż czasami młodzież wyrusza na pielgrzymkę w poszukiwaniu przygody, rozrywki, a nawet potrzeby „wyszumienia się”, to jednak ostatecznie sens wędrówki nadają przeżycia o charakterze religijnym. „Bez tego nikomu nie chciałoby się iść tyle kilometrów. Pielgrzymka wytrąca z rutyny, daje czas na wyciszenie się, pozwala spojrzeć na życie z perspektywy cierpienia, doświadczyć trudu, którego nie daje życie codzienne w społeczeństwie konsumpcyjnym. Jest więc, zwłaszcza dla młodych, którzy mają szczególnie dużą potrzebę określenia swojej religijnej tożsamości, przyspieszonym kursem duchowego postępu”<sup>20</sup>.

Podczas rekolekcji przeżyciowych ruchu Światło-Życie, określanych też popularnie mianem „duchowego SPA”, młodzież przebywa natomiast w atrakcyjnych przyrodniczo miejscowościach, często w górach, spędzając czas na modlitwie, uczestnictwie we Mszach św. i w różnych nabożeństwach, także na pogłębianiu wiedzy religijnej i dzieleniu się ze sobą swoimi przemyśleniami na temat wiary i życia. Pozostałą część dnia zagospodarowuje na wspólny wypoczynek, głównie zaś wieczory, które według uczestników stanowią, „specjalny czas integracji i budowania relacji z innymi: ogniska, tańce, radosne zabawy. Uczymy się dobrego i radosnego bycia ze sobą. To niezwykle ważne w świecie, w którym relacje międzyludzkie budować jest coraz trudniej”<sup>21</sup>.

### 3. ODNIESIENIA SPOŁECZNO-GOSPODARCZE „TURYSTYKI PARAFIALNEJ”

O zadaniach duszpasterstwa turystycznego pisze obszernie Maciej Ostrowski, odwołując się m.in. do zaleceń Światowego Kongresu Duszpasterstwa Turystycznego. Autor podkreśla, iż zwyczajne duszpasterstwo parafialne winno podjąć temat „odpowiedzialnego wykorzystania wolnego czasu dla odpoczynku i rekreacji”, zaś specjalną uwagę „poświęcić młodemu pokoleniu”<sup>22</sup>. Kościoły lokalne wspiera Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Pod-

---

<sup>20</sup> Wypowiedź ks. Marka Chmielowskiego podaje za: M. R a c h i d C h e h a b. *Uświęcona forma turystyki*. „Przekrój” 2007 nr 32 s. 35.

<sup>21</sup> Strona główna Ruchu Światło-Życie <http://www.wruchu.oaza.pl/oaza.php?strona=14> (odczyt 03.01. 2014).

<sup>22</sup> O s t r o w s k i. *Zadania duszpasterstwa turystycznego* s. 1-2.



różujących, powołana w czerwcu 1988 r. przez Jana Pawła II. Ma ona m.in. na celu „roztaczać opiekę nad podróżami podjętymi z pobudek pobożności, studiów lub w poszukiwaniu wytchnienia i wypoczynku”<sup>23</sup>.

Zaangażowanie duszpasterstwa parafialnego i ponadparafialnego oraz katolickich stowarzyszeń i ruchów religijnej odnowy w wymiarze uświęcenia czasu wolnego tak, aby przynosił wiernym jak najwięcej korzyści duchowych, jest obecnie duże i, jak starałam się wykazać, potrzebne. W prasie pojawił się jednak komentarz określający wyjazdy pod auspicjami Kościoła „szarą strefą” i zarzucający nieuczciwą konkurencję w stosunku do świeckich biur podróży<sup>24</sup>. Autorka pisze np., że „kościelni organizatorzy wypoczynku czasem zwyczajnie nie mają pojęcia, jakich obowiązków należy dopełnić, wysyłając np. grupę dzieci na oazę”, zaś „uczestnicy wyjazdów organizowanych przez parafie zwykle nie skarżą się na warunki, bo nie wypada skarżyć się na księdza. Ale nawet gdyby chcieli to zrobić, to nie mają gdzie złożyć reklamacji”<sup>25</sup>. Zarzut dotyczy także organizowania noclegów w domach pielgrzyma, gdyż „są poza jakąkolwiek kategoryzacją”<sup>26</sup>. Taka opinia deprecjonuje wagę „turystyki parafialnej”, jest krzywdząca dla jej organizatorów, a przede wszystkim dla jej uczestników, którzy pochodząc często z domów uboższych pod względem finansowym, tylko w ten sposób zyskują możliwość wartościowego, a zarazem taniego spędzenia czasu wolnego. Wyjazdy pod auspicjami Kościoła są dużo tańsze od komercyjnych, gdyż zazwyczaj dofinansowują je parafie. Nie przynoszą zysku organizatorom, nie są więc biznesowo opłacalne. Nie mogą zatem stanowić konkurencji dla lukratywnych ofert podróży turystyczno-rekreacyjnych, sprzedawanych przez typową branżę turystyczną. Przede wszystkim jednak, o czym zapominają komentatorzy, ich celem nie jest wyłącznie poprawa kondycji fizycznej i bierny wypoczynek, lecz pogłębiony aspekt duchowej odnowy.

W tym miejscu warto przytoczyć wypowiedź byłej uczestniczki tego typu wyjazdów. „Ja w młodości jeździłam na oazy, czyli jak to nazywa *Gazeta Wyborcza* «kolonie kościelne». Jestem oburzona, że przykładą się do ich oceny taką samą miarę jak do komercyjnych imprez turystycznych. Rekolekcje, oazy nie są organizowane w celach zarobkowych. Opłaty za pobyt są

---

<sup>23</sup> Strona główna Instytutu Duszpasterstwa Emigracyjnego im. Kard. Augusta Hlonda w Poznaniu: [emigracja.chrystusowcy.pl/index.php?option=com\\_content&view=category&layout=blog&id=164&Itemid=228](http://emigracja.chrystusowcy.pl/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=164&Itemid=228) (odczyt 03.01. 2014).

<sup>24</sup> E. F u r t a k. *Wakacje parafialne bez kontroli*. „Gazeta Wyborcza” 2013 nr 178 s.7.

<sup>25</sup> Tamże.

<sup>26</sup> Tamże.

niskie, dlatego i standard nie zawsze jest wysoki, ale większość uczestników przed wyjazdem ma tego świadomość. Gdyby nie wyjazdy organizowane przez Kościół, większość z uczestniczących w nich dzieci spędziłaby wakacje w domu. Rodziców bardzo często nie stać na opłacenie kolonii organizowanych przez biura podróży, zresztą motywacja religijna też nie jest tu bez znaczenia. Uczestnicy oaz i rekolekcji nie są – moim zdaniem – potencjalnymi klientami biur podróży, a instytucje kościelne, które je organizują, nie są dla nich konkurencją. Jeszcze nie słyszałam, żeby urzędy marszałkowskie musiały sprowadzać na koszt podatników uczestników zagranicznych pielgrzymek, natomiast za powroty klientów biur podróży, zabezpieczonych gwarancjami, płacimy w każde wakacje<sup>27</sup>.

Domy pielgrzyma, chociaż nie zaliczają się do wielogwiazdkowych obiektów noclegowych, to jednak są dobrze przygotowane na przyjęcie swoich gości, gwarantują odpowiedni standard, czyste pokoje, także z łazienkami<sup>28</sup>. Na specjalne życzenie umożliwia się nawet kontakt z lokalnymi przewodnikami, którzy oprowadzają po zabytkach odwiedzanej miejscowości<sup>29</sup>. Domy pielgrzyma zapewniają także możliwość urozmaiconego wyżywienia. Przykładowo, w jasnogórskiej przestrzeni przyklasztornej funkcjonują różne obiekty gastronomiczne (np.: herbaciarnia *Claromontana*, mieszcząca się przy Halach noclegowych, Bar Pierozek, Kuchnia Polska), jednak dominującą rolę pełni przez cały rok obszerny, schludny, samoobsługowy bar uniwersalny przy Domu Pielgrzyma. W sezonie pielgrzymkowym, od maja do września, zatrudnionych jest w nim około 70 osób personelu, w tym 12-15 kucharzy. Cieszy się on uznaniem konsumentów, co wynika m.in. z dobrej jakości oferowanych dań. Stołują się tu głównie przyjezdni, ale również pracownicy klasztoru i okazjonalnie mieszkańcy Częstochowy. W trosce o walory zdrowotne przygotowujących potraw i w odpowiedzi na zmieniające się gusta społeczne odchodzi się od dań szybko przygotowujących i serwowanych na oczekaniu typu *fast food*. Podawane są m.in. gorące dania kuchni polskiej: fasolka,

---

<sup>27</sup> Inf. kobieta, lat 41, wykształcenie wyższe, Częstochowa 2013.

<sup>28</sup> Badania na obszarze subregionu częstochowskiego prowadziłam w latach 2010-2013. Ich podstawą była obserwacja oraz nagrywane na taśmę dyktafonu wywiady kierowane (sformalizowane) z kierownikiem baru przy Domu Pielgrzyma w Częstochowie oraz mieszkańcami miejscowości Mstów, usytuowanej na trasie przemarszu i postoju Warszawskiej Pielgrzymki Pieszej. Indagowane osoby pełniły nie tylko rolę źródła informacji, ale także wyrażały własną ocenę na ukierunkowany pytaniami temat. Przeprowadzone wywiady mają więc nie tylko charakter *stricte* dokumentacyjny, ale i opiniodawczy.

<sup>29</sup> Zob. np.: Strona główna Dom Pielgrzyma im. Jana Pawła II w Toruniu <http://www.dom.pielgrzyma.sne.torun.pl/> (odczyt 03.01. 2014).

flaczki, zupy, kotlet schabowy, udko z kurczaka, kotlet drobiowy w postaci mielonej, ponadto surówki, sałatki, warzywa gotowane i in. Wszystkie potrawy przygotowywane są na miejscu w tutejszej kuchni, która została wyremontowana w latach 2006-2010 i nowocześnie wyposażona. Do gotowania używa się pieców gazowych, patelni elektrycznych oraz dwóch pieców konwekcyjno-parowych z możliwością smażenia, pieczenia, także gotowania na parze<sup>30</sup>.

Turystyka o charakterze religijnym niesie za sobą także określone korzyści gospodarcze. Egzemplifikować to można na przykładzie pielgrzymek na Jasną Górę. W przeszłości, jeszcze w latach powojennych, obecność pątników stała się dla mieszkańców miejscowości, znajdujących się na trasie przejścia pielgrzymek, źródłem skromnego zarobku. Informatorka wspomina, „to byli przeważnie ludzie biedni, dla których to, że ta pielgrzymka przyjdzie i, że coś mogą zarobić było niezwykle ważnym. [...] A było i tak, że tych pielgrzymów, którzy szli, ludzie przyjmowali bezpłatnie, dając im pić, np. z wiadrkami wychodzili i dawali pić, kompot dawali”<sup>31</sup>.

W ostatnich latach handel bez stosownych uprawnień nie jest już możliwy. Pieszym pielgrzymkom towarzyszy w drodze całe zaopatrzenie. W wyznaczonych miejscach postojów ustawia się zaimprovizowane stragany głównie z żywnością i napojami (z wyłączeniem napojów alkoholowych i tytoniu), także z odzieżą przydatną w drodze (peleryny, czapki i chustki chroniące przed słońcem, koszulki z religijnymi nadrukami), dewocjonaliami, pamiątkami itp. Osoby zajmujące się handlem i małą gastronomią muszą postarać się o stosowne pozwolenie i mieć przy sobie dokumenty, aby w przypadku kontroli przedstawić je organom administracji publicznej (np. inspekcji sanitarnej) oraz kierownictwu pielgrzymki.

---

<sup>30</sup> Inf. Krzysztof Strzelczyk, kierownik baru przy Domu Pielgrzyma, Częstochowa, marzec 2010 r.

<sup>31</sup> W sołectwie Mstów jeszcze w latach 60. XX w. odbywał się handel uliczny pod murami tutejszego kościoła. Mieszkanki tej miejscowości przygotowywały na sprzedaż proste dania, m.in. zalewajkę na grzybach, kluski z mlekiem, kapuśniak okraszony masłem z ziemniakami oraz zdaniem informatorów, „jak był dzień niepostny, to barszcz z kielbasą i chlebek do tego”. Smażono też, niewyszukane w smaku, prażane pączki na oczyszczonym tłuszczu spożywczym o nazwie handlowej „Ceres”, produkowanym na bazie rzepaku i posiadającym stałą konsystencję oraz jasną barwę. „Pączki napełniano marmoladą buraczaną”. Inf. kobieta, l. 63, Mstów, zapis w 2010 r.

\*

Wyjazdy formacyjne, parafialne wakacje oraz pielgrzymowanie do miejsc uświęconych są bezpośrednią i aktywną formą komunikacji społecznej, realizującą się w ramach Kościoła powszechnego. Stanowią zaprzeczenie postawy bierności wobec świata. Są nośnikiem bogactwa kulturowego i czynnikiem trwałości kultury chrześcijańskiej.

Turystyka podlega określonym przemianom, innowacjom i urynkowieniu. W ostatnich latach zmieniła się na lepsze sytuacja w zakresie rozwoju bazy turystycznej, zarówno infrastruktury społecznej, jak i technicznej. Powstało wiele nowych obiektów noclegowych o wysokim standardzie. Dużo bowiem większą wagę niż w przeszłości przywiązuje się obecnie do warunków pobytu, zwłaszcza noclegu i wyżywienia. Nie zmienia się sama idea migracji o charakterze religijnym, których fundamentem jest przestrzeń sakralna, łącząca egzystencję fizyczną człowieka z jej wymiarem metafizycznym i aksjologicznym. Podczas pielgrzymki wierni zdobywają nowe doświadczenia i wartości w wymiarze duchowym. Sprzyja to ich wewnętrznej redefinicji, prze-wartościowaniu i zmianie postaw na lepsze.

#### BIBLIOGRAFIA

- D r o ż d z B.: *Posługa charytatywna znakiem ewangelizacyjnej obecności Kościoła*. „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 2008 nr 1 s. 48-65.
- D ż i k i j a N.: Polska: tu się nie da żyć. Łatwiej umrzeć. „Gazeta Prawna” 2013 <http://www.gazetaprawna.pl/artykuly/736564,miejsce-polski-w-rankingu-onz-global-age-watch-gaw-i-human-capital-index-hci-jakosc-zycia-emerytow-i-mlodych-ludzi-w-polsce.html>
- F u r t a k E.: *Wakacje parafialne bez kontroli*. „Gazeta Wyborcza” 2013 nr 178 s. 7.
- O s t r o w s k i M.: *Zadania duszpasterstwa turystycznego (wybrane zagadnienia)*. [http://www.pastoralna.pl/files/325%20Zadania%20duszpasterstwa%20turystycznego%20\\_wybrane\\_.pdf](http://www.pastoralna.pl/files/325%20Zadania%20duszpasterstwa%20turystycznego%20_wybrane_.pdf)
- O s t r o w s k i M.: *Pielgrzymka a turystyka religijna*. <http://www.pastoralna.pl/files/306%20Pielgrzymka%20a%20turystyka%20religijna.pdf>
- P a b i a n B.: *Nadzieja na szczęście? Portret Żyda w domach częstochowskich*. „Literatura Ludowa” 2008 nr 2 s. 39-49.
- P a b i a n B.: *Miejsca naznaczone świętością. Społeczno-kulturowy wymiar pielgrzymowania na Jasną Górę*. W: M. Kopsztein i B. Szargot (red). *Święci i świę-*

- tość w literaturze i kulturze*. Bytom: Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi 2009 s. 123-134.
- P a b i a n B. *Pielgrzymowanie na Jasną Górę – tendencje innowacyjne*. W: D. Czubała i M. Miczka-Pajestka (red). *Oświata i kultura na Podbeskidziu. Tradycja i współczesność. Folklor – Język – Kultura. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Karolowi Danielowi Kadłubcowi*. T. 5. Bielsko-Biała: Wydawnictwo Akademii Techniczno-Humanistycznej 2009 s. 379-388.
- P a b i a n B.: *Spotkania modlitewne na górze Ossona w Częstochowie wobec tradycji pielgrzymowania*. „Peregrinus Cracoviensis” 2010 z. 21 s. 165-175.
- P a b i a n B. *Między magią a religią. Relikty pierwotnych wierzeń w kulturze społeczeństwa wiedzy*. „Literatura Ludowa” 2013 nr 4-5 s. 3-14.
- P o d s t a w s k i M.: *Ubóstwo w Polsce i na świecie. Studia i materiały*. „Realia i Co Dalej” 2009 nr 6 s. 69-82.
- Polska 2012. Raport o stanie gospodarki*, opracowanie Ministerstwo Gospodarki pod kierunkiem A. Piątkowskiej – Dyrektora Departamentu Strategii i Analiz. Warszawa 2012.
- R a c h i d C h e h a b M.: *Uświęcona forma turystyki*. „Przekrój” 2007 nr 32 s. 35.
- Razem w miłości. Caritas Polska Raport Roczny 2012. [http://www.caritas.pl/images/stories/raporty/caritas\\_polska\\_raport\\_2012.pdf](http://www.caritas.pl/images/stories/raporty/caritas_polska_raport_2012.pdf)
- Strona główna Dom Pielgrzyma im. Jana Pawła II w Toruniu <http://www.dom.pielgrzyma.sne.torun.pl/>
- Strona główna Instytutu Duszpasterstwa Emigracyjnego im. Kard. Augusta Hlonda w Poznaniu [emigracja.chrystusowcy.pl/index.php?option=com\\_content&view=category&layout=blog&id=164&Itemid=228](http://emigracja.chrystusowcy.pl/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=164&Itemid=228)
- Strona główna Caritas Polska <http://www.caritas.pl/o-nas/caritas-polska>
- Strona główna Ruchu Światło-Życie <http://www.wruchu.oaza.pl/oaza.php?strona=14>

„TURYSTYKA PARAFIALNA”  
WOBEC PAUPERYZACJI SPOŁECZEŃSTWA

S t r e s z c z e n i e

Kościół katolicki, chcąc pomóc potrzebującym w sposób duchowy i materialny, od lat inicjuje wiele działań o charakterze charytatywnym. Katolickie parafie, stowarzyszenia oraz ruchy religijnej odnowy podejmują również cenne inicjatywy w celu zapewnienia godnego wypoczynku dzieciom i młodzieży w czasie wolnym od nauki, zwłaszcza tym, które pochodzą z rodzin ubogich i zaniedbanych. Celem niniejszego opracowania jest ukazanie doniosłej roli, jaką wbrew niektórym krytycznym opiniom pełni obecnie „turystyka parafialna”. Nabiera ona szczególnie wymiernego znaczenia wobec ubożenia polskiego społeczeństwa, gdy wielu rodziców nie stać nie tylko na rodzinne podróżowanie, ale nawet na wykupienie dla swoich dzieci wyjazdów o charakterze kolonijnym z zagwarantowaną opieką wychowawcy. Pod pojęciem

„turystyka parafialna” Autorka rozumie wszelkie wycieczki oraz pobytowe imprezy religijno-turystyczne organizowane przez parafie lub przy ich pośrednictwie albo współudziale. Formy takiej turystyki wyróżnia etycznie ukierunkowany cel i sposób zagospodarowania czasu wolnego uczestników.

**Słowa kluczowe:** turystyka pielgrzymkowo-religijna, wartości moralne, tradycja pielgrzymowania, spotkania modlitewne, pauperyzacja ludności, *Caritas* i działalność charytatywna.